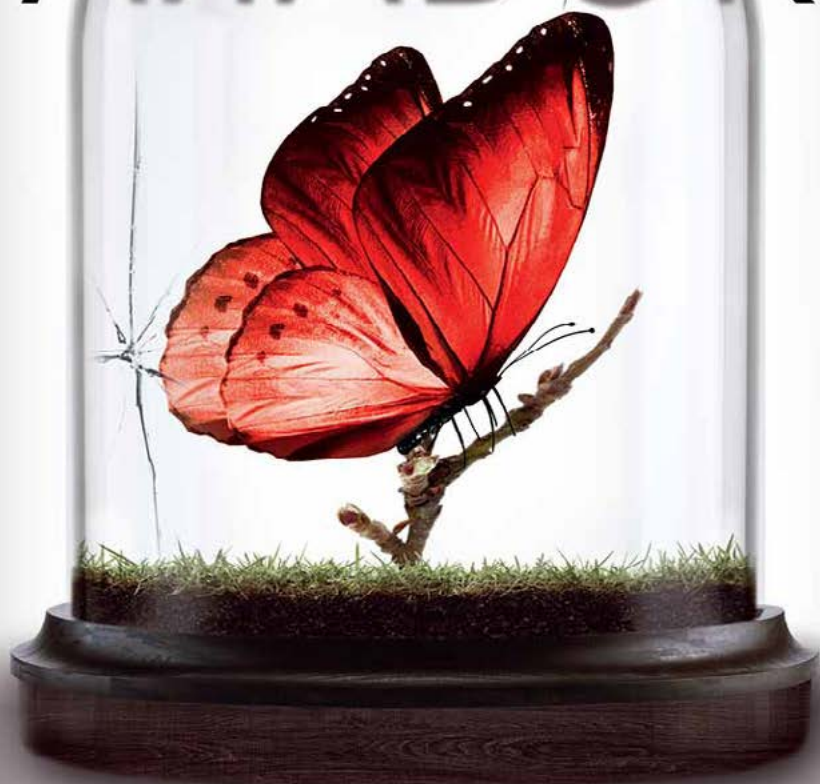

ЕЛІЗАБЕТ МАКНІЛ

МАЙСТЕРНЯ
ЛЯЛЬОК

ELIZABETH MACNEAL

THE DOLL
FACTORY

A NOVEL

ЕЛІЗАБЕТ МАКНІЛ

МАЙСТЕРНЯ ЛЯЛЬОК

РОМАН

УДК 821.111
М15

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

This edition published by arrangement
with Madeleine Milburn Literary, TV & Film Agency
and The Van Lear Agency LLC

Перекладено за виданням:
Macneal E. The Doll Factory : A Novel / Elizabeth Macneal. —
London : Picador, 2019. — 384 p.

Переклад з англійської *Дзвенислави Огородник*

Дизайнер обкладинки *Анастасія Попова*

ISBN 978-617-12-6747-3 (PDF)
ISBN 978-617-12-4787-1
ISBN 978-1-5290-0239-3 (англ.)

© Elizabeth Macneal, 2019
© Depositphotos.com / ekostsov,
PatriciaCH, sun_tiger, Pixels-
Away, ifong, KaterinaLin, об-
кладинка, 2019
© Нeмиро Ltd, видання україн-
ською мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», переклад
і художнє оформлення, 2019

Для Енід і Артура

ЛОНДОН

Листопад 1850 року

Малюнок

У той час, коли вулиці оповиті темрявою і тишею, дівчина вмощується за столом у підвалі лялькової крамниці. Порцелянова і безволоса лялька сидить навпроти, порожньо вступившись у неї поглядом. Вона вичавлює трохи червоної та білої фарби на мушлю устриці, облизує кінчик пензля і ставить перед собою люстерко. Тихо потріскує свічка. Дівчина зосереджено примружує очі, дивлячись на порожній аркуш.

Вона додає води і змішує соковиті кольори. Перший мазок здається різким, наче ляпас. Папір товстий, виготовлений методом холодного пресування, а тому й не морщиться від фарби.

Від сяйва свічки темрява довкола густішає, забарвлюючи кінчики її волосся в чорне. Дівчина продовжує малювати. Один помах пензля — і на папері з'являється її білосніжне підборіддя, що контрастує з рум'янцем на вилицях. Вона не криючись передає і свої недоліки: широко розставлені очі, скошений вигин ключиць. Її сестра та господиня уже сплять нагорі, тож навіть найменший шерхіт пензля здається вторгненням у цю тишу, оглушливим ударом, що от-от їх розбудить.

Вона супить брови: обличчя на малюнку надто мале. Портрет повинен був зайняти увесь аркуш, натомість зображена голова витає десь посеред білої порожнечі. Папір, що коштував їй тижневих заощаджень, тепер зіпсовано. Спочатку

варто було принаймні накидати ескіз, а не братися до роботи з таким поспіхом.

Іще кілька хвилин вона сидить сам на сам зі своїм малюнком і свічкою. Серце тріпоче, лялька не відводить погляду. Треба повернутися до ліжка, перш ніж її тут застануть.

Натомість дівчина подається вперед і, не відриваючи очей від люстерка, присовує свічку ближче до себе. Вона не лойова, як зазвичай, а воскова, тихцем поцуплена з потайного сховку господині. Дівчина занурює пальці у гарячий віск, і він огортає їх, наче наперстки. Вона ковзає рукою крізь полум'я, перевіряючи, як довго їй вдасться зносити жар, допоки не відчуває, як вогонь обпалює волосинки на пальцях.

ЧАСТИНА ПЕРША

У цьому серці, безумовно, живе дещо нетлінне,
а життя — щось більше, ніж сон.

Мері Волстонкрафт¹.

Листи, написані у Швеції, Норвегії і Данії. 1796

Прекрасне полонить нас назавжди.
Зроста його чарівність, й від нужди
Не потьмяніє, але знов дає
Притулок нам, як ніч нас застає,
Й солодкими всіх наділяє снами².

Джон Кітс. Ендиміон. 1818

---

¹ Мері Волстонкрафт (1759—1797) — англійська письменниця, філософиня, феміністка XVIII ст. (*Тут і далі — прим. перекл.*).

² Переклад з англійської Віктора Марача.

Крамниця старожитностей і цікавинок Сайласа Ріга

Сайлас сидить за столом, тримаючи в руці опудало горлиці. Якби не важкі пориви його дихання, що раз по раз куйовдять пташине пір'я, то підвал був би спокійним і тихим, немов гробниця.

Зосереджено працюючи, Сайлас закопилує губи, і в світлі лампи він зовсім не видається незугарним. У свої тридцять вісім чоловік іще зберіг густу чуприну, на якій нема й натяку на сивину. Він оглядається на стіни і цілі ряди скляних банок уздовж них. На кожній — приклеєна етикетка, а всередині — набряклі шматки законсервованих анатомічних препаратів. Роздуті тіла овець, змій, ящірок та кошенят туляться до стінок своїх скляних в'язниць.

— Не спітайся мені тут, мала мерзотнице! — бурмоче чоловік, підчіплюючи петельку і зтягуючи дріт на пазурах пташки.

Він любить розмовляти зі своїми творіннями, вигадувати історії про те, як вони опинилися на його столі. Обміркувавши безліч уявних сценаріїв для цієї голубки — то вона перешкоджала рухові барж на каналі, то гніздувалася на вітрилі «Одіссеї», — Сайлас зупинився на історії, що була йому до вподоби найбільше. Тож тепер він докоряє своїй супутниці за те, що вона начебто напала на продавчинь настурції. Чоловік випускає пташку з рук, і вона нерухомо застигає на дерев'яній стійці.

— Ось так! — вигукує він, відхилившись на спинку крісла та прибираючи волосся з очей. — Можливо, це стане тобі уроком, щоб більше не красти зелень із рук маленьких дівчаток.

Сайлас задоволений цим замовленням, особливо зважаючи на те, що він так швидко впорався з останніми штрихами і закінчив усе ще зранку. Він певен того, що горлиця припаде художникові до смаку: птаха застигла в польоті, а її крила розпростерті у формі ідеальної літери «V», як і замовляли. Ба більше, Сайлас розжився на ще одне голубине серце, яке вкинув до котроїсь зі своїх поживклих банок. Крихітна коричнева кулька тепер плаває у формальдегіді, чекаючи, поки якийсь знахар або аптекар дасть за неї кругленьку суму.

Сайлас прибирає майстерню, витирає та розкладає свої інструменти. Зіп'явшись на середину драбини і тримаючи горлицю в руках, він штовхає ляду ліктем, як раптом десь внизу починає настирливо бриньчати дзвінок.

Чоловік сподівається, що то Альбі прийшов у таку ранню пору, тож залишає пташку на комоді, а сам поспіхом перетинає майстерню, міркуючи, що ж цей малий приніс йому цього разу. Вся остання здобич хлопчика була відвертим мотлохом, і що далі — то гірше: червиві щури, старезні коти із проламаними черепами, навіть підбитий голуб без однієї лапи. («Та якби ви знали, пане, як то важко, бо ж усілякі лахмітники підбирають найкращий товар...») Щоб колекція Сайласа витримала перевірку часом, потрібно доповнити її чимось на правду винятковим. Йому спадає на думку пекарня неподалік на вулиці Стренд, що ледь зводила кінці з кінцями, продаючи велетенські хлібини з непросіяного борошна, які годилися лише на підпору для дверей. Пекарня уже мали садити до в'язниці за борги, аж раптом він почав маринувати полуницю в цукрі й продавати по баночці. Це неабияк пішло на користь магазину і навіть прославило його у місцевих туристичних брошурах.

Як на біду, Сайлас часто думає, що ось уже нарешті знайшов той унікальний, особливий екземпляр, проте тільки-но він завершує роботу, одразу ж поринає в безліч сумнівів, жадаючи чогось більшого. У патологів і колекціонерів, його

кумирів — вчених і лікарів, як-от Джон Гантер чи Естлі Купер, — препаратів завжди вдосталь. Одного разу, сидячи у котрійсь із забігайлівок навпроти Лондонського університетського коледжу, він підслухав розмову медиків, що обговорювали ранкове препарування. Сайлас тоді аж позеленів від заздросців. Так, може, у нього й нема їхніх зв'язків, але одного дня Альбі неодмінно — *неодмінно!* — принесе йому щось (від цих думок у нього аж затрусилися руки) *надзвичайне*. Тоді його ім'я вигравіюють на вході в музей, і світ нарешті визнає всю його працю, всі його потуги. Він уявляє, як підіймається по сходах разом із Флік, своєю найближчою подругою дитинства, і зупиняється перед написом «Сайлас Рід» на мармуровій плиті. Його супутниця не може стримати почуття гордості, її рука обіймає його стан, а він розповідає, що досягнув усього цього заради неї.

Однак там не Альбі, і кожен новий стукіт у двері приносить дедалі більше розчарування. То якась служниця прийшла замовити колібрі для капелюшка своєї пані, то хлопчик в оксамитовому жакеті нестерпно довго розглядає вітрину і зрештою купує брошку-метелика, від чого Сайлас аж пересмикується зі зневаги. Увесь цей час він сидить нерухомо і виказує бодай якісь ознаки життя лише тоді, коли треба вкинути монети клієнтів до свого шкіряного гаманця. Поміж їхніми відвідинами, коли стає тихо, Сайлас прочитує, ведучи по тексту пальцем, одну-єдину фразу з медичного журналу «Ланцет»:

— В-від-ділен-ня пух-ли-ни від к-к-кістки.

Його життя йде в такт із дзеленчанням дзвінка та стуком у двері. То нагору, до спальні на горищі, то додолу, у темний підвал.

«Як же нестерпно те, — міркує Сайлас, оглядаючи крихітну майстерню, — що я можу сплачувати оренду саме завдяки найбанальнішим з усіх моїх експонатів». Утім, про смаки не сперечаються — особливо якщо це приземлені смаки простолюду. Більшість його покупців за простою пройшли б повз

істинні дива — череп столітнього лева, віяло з легеневої тканини кита, опудало мавпи під скляним ковпаком, — кинувшись натомість прямо до скляної шафки з лускокрилими. Там, поміж двох скелець, він розмістив багрянні крильця метеликів. Із деяких Сайлас зробив усілякі брязкальця на шию, інші ж стоять просто для показу. «Такі беззмістовні витребеньки хто завгодно змайстрував би, маючи бодай дещицю уяви», — думає він. Лише художники й аптекарі купують у чоловіка те, що його самого цікавить.

Аж ось об одинадцятій хтось майже безгучно стукає у двері, а в підвалі спроквола калатає дзвінок.

Сайлас спішить відчинити. Там, мабуть, знову якийсь малолітній бевзь із вітром у кишнях, або ж це Альбі — приволік ще одного триклятого кажана чи шолудивого пса, якого годилося б хіба що на холодець спустити. А проте, Сайласове серце пришвидшується.

— О, це ти, Альбі, — відчинивши двері, чоловік намагається вимовити це якомога спокійніше. Туман із Темзи прокрадається всередину.

Десятирічний хлопчак вишкірюється. («*Десята* година, пане, я знаю, бо *народивсь* у день весілля королеви з принцом Альбертом¹».)

Єдиний жовтий зуб стирчить посеред рота, наче повішеник.

— Приніс вам оце сьогодні нову, нічогеньку таку істотку, — каже Альбі.

Сайлас окидає оком глухий провулок, порожні напіврозвалені будинки, що нагадують купку п'яниць, кожен з яких стоїть іще непевніше, ніж інший.

— Годі вже, малий, — сіпає він хлопця за підборіддя, нагадуючи, хто тут головний. — То що там у тебе? Передня лапа мегалозавра? Чи, може, голова русалки?

---

¹ Йдеться про весілля Британської королеви Вікторії та принца Альберта Саксен-Кобург-Готського 10 лютого 1840 р.

— У таку пору року на Риджентс-каналі *троха* холоднувало для русалок, пане, але ота інша істота — *мега-шось-там* — каже, що як вріже дуба, то можете забрати собі його коліно.

— Як щедро з його боку.

Альбі висякався в рукав.

— Я приніс вам справжню перлину і менше ніж за два боби¹ її не віддам! Але попереджаю, воно не таке червоне, як то вам подобається.

Хлопець розв'язує мотузку на мішку. Сайлас пильно стежить за його пальцями. З лантуха доноситься солодкавий і затхлий запах гнилизни, і чоловік мимоволі затуляє носа рукою — запах смерті завжди був йому нестерпним. У майстерні панує стерильна чистота, він щодня змагається з вугільним димом, хутром і цим смородом. Зараз Сайлас радо б відкрив крихітну пляшечку лавандової олії, що лежить у його жилеті, і крапнув би собі на верхню губу, проте йому не хочеться відволікати хлопчачка — Альбі копірсається в мішку із зосередженістю та завзяттям молодого крота.

Малий підморгує, врешті схопивши у мішку щось начебто живе.

Сайлас вичавлює із себе безликий усміх. Його злостить, що ось цей шмаркач, цей паскудний волоцюжка дражниться з ним. Чоловік подумки повертається у ті часи, коли був того ж віку, що й Альбі. Тоді він розносив важкі клунки з порцеляною від однієї гончарні до іншої, а руки боліли від материних стусанів. Спогади змушують чоловіка замислитися, чи він коли-небудь по-справжньому полишав той спосіб життя, адже навіть зараз він дозволяє якомусь однозубому чортеняті глузувати з нього.

Та Сайлас мовчить. Він удавано позіхає, проте боковим зором ловить на собі невідривний погляд крокодилячого опудала, яке немов розуміє його справжню зацікавленість.

---

¹ Боб — просторічна назва шилінга.

Альбі розпливається в хитрій посмішці й переможно витягує з мішка двох мертвих цуценят.

Принаймні Сайлас *вважає*, що то двоє цуценят, допоки не береться за їхні лапки і помічає, що загривок у них лише один. Шия одна. Голова одна. Череп розділений.

Сайласові перехоплює подих, на обличчі з'являється усмішка. Він обмацує шов уздовж маківки, перевіряючи, чи це не підробка. Не можна відкидати того, що Альбі міг би зшити двох собачат, аби тільки отримати на кілька пенні більше. Чоловік підіймає цуциків, оглядає їх у світлі лампи, стискає кожную з восьми лапок, проходить пальцями по хребцях.

— Це вже більше схоже на те, що мені потрібно, — шепоче він. — О так.

— З вас два *шилінга*, — наполягає Альбі. — Не менше.

Сміючись, Сайлас дістає свого гаманця.

— Ось тобі шилінг, на цьому все. Ще можеш зайти й оглянути мою робітню.

Альбі хитає головою, робить крок назад у провулок і роззирається довкола. Його обличчям проходить вираз, подібний до страху, і зникає одразу ж, щойно Сайлас тицяє йому монету. Альбі презирливо відхаркує і плює на бруківку.

— Якийсь нещасний боб? Хочете, щоб я з голоду спух?

У відповідь Сайлас лише грюкає дверима і не зважає на подальший стукіт.

Він спирається на комод. Кидає погляд униз, не ймучи віри, що цуценята ось тут, у його руках, затиснуті в обіймах, наче лялька. Вісім м'яких, як пух, лапок вільно звисають донизу. Здається, що вони ніколи й не жили по-справжньому.

Нарешті. Ось вона — його баночка маринованих полуниць.

Хлопчук

Після того, як Сайлас луснув дверима у нього перед носом, Альбі пробує шилінг на свій єдиний зуб, без жодної на те причини. Лише тому, що так завше робить його сестра. Він